

TÜRKİYE'DE YEREL YÖNETİM REFORMLARI BAĞLAMINDA YENİ KENT YÖNETİM YAPISI

Dr. Öğr. Üye. Hicran HAMZA ÇELİKİYAY*

ÖZ

Küreselleşme ile ortaya çıkan değişimler, kentleri de içine almış; kent ölçeğinin gelişmesi, artan kentsel nüfus ve güçlü yerel dinamikler metropoliten kent olgusunu ortaya çıkarmıştır. Metropoliten kentler ile birlikte küçük kent ölçeklerinin yönetimi için tasarlanmış sistemler yerini yeni arayışlara bırakmıştır. Bu bağlamda, kentlerin örgütsel ve yönetsel özelliklerinin yeniden tanımlanmasına duyulan gereksinim, yerel yönetim reformlarının farklı uygulama ve pratiklerle ülkelerin gündeminde yer bulmasına yol açmıştır.

Dünyadaki gelişmelerle birlikte, Türkiye'de de yerel yönetimlerle ilgili reformlar yapılmıştır. Reform hareketleri, özellikle 1980 ve sonrası yıllarda yaşanan gelişmelerle beraber artan bir ivme kazanmıştır. 1984 tarihli 3030 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ile Türkiye'de ilk defa büyükşehir yönetim modeline geçilmiştir. 2000'li yıllar Türkiye'de kamu yönetimi alanında "idari yapıda reform" tartışmalarının yeniden başladığı yıllardır. Türkiye'deki mevcut yerel yönetim sisteminin ekseriyetle küçük ölçekli belediyelere göre yapılandırıldığı; tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de kentlerin gerek nüfus gerekse yerleşim alanlarının büyümesi sonucunda kent yönetimleri için yeni ölçütler geliştirilmesi gerekliliği gündeme gelmiştir.

2002 yılından itibaren, bu kapsamda yeni arayışlara yönelik çalışmalar gerçekleştirilmiştir. En son, 12 Kasım 2012'de kabul edilen 6360 Sayılı Yasa, yeni bir yönetim yapılanması getirmektedir.

Bu çalışmada, Türkiye yerel yönetim sisteminin yapılan reformlar çerçevesinde geldiği nokta incelenecek, özellikle 2000'li yıllardan itibaren gerçekleşen reformlar yasal ve yönetsel düzlemde ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yerel Yönetim Reformları, Avrupa Birliği, 6360 Sayılı Yasa, Kent Yönetimi, Büyükşehir, İl Özel İdaresi

NEW URBAN MANAGEMENT STRUCTURE IN THE CONTEXT OF LOCAL GOVERNMENT REFORMS IN TURKEY

ABSTRACT

Changes brought about by globalization, are also taken into the city; the development of the urban scale, the growing urban population and strong local dynamics are revealed the metropolitan city. The Systems designed for the management of small urban scales have gave place to new searches along with metropolitan cities. In this context, the need to redefine the organizational and managerial characteristics of cities has led to local government reforms taking place on the agenda of countries with different practices and applications.

With the developments in the world, Local government reforms have been made also in Turkey. Reform movements have gained acceleration especially with improvements in the years 1980 and after. Municipality Law No. 3030 dated in 1983 was introduced for the first time metropolitan governance model in Turkey. Discussions about "reform of the administrative structure" have been restarted in 2000s in the field of public administration in Turkey. Because

* Düzce Üniversitesi Akçakoca Bey Siyasal Bilgiler Fak. Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, hicrancelikyay@duzce.edu.tr, ORCID NO: 0000-0002-4256-1397

of the current local government system in Turkey is usually configured according to the small-scale municipalities and as in the whole world, also in Turkey as a result of the both urban population and residential area, it is needed to develop new criterias for metropolitan urban management.

Since 2002, studies have been carried out to find new approaches within this scope. Recently, the Law No. 6360, adopted on 12 November 2012, introduces a new management structure for cities.

In this study, Turkey's local government system will be examined in the framework of reforms and particularly reforms that have taken place since 2000s will be set forth in the legal and administrative level.

Keywords: Local Administration Reforms, European Union, Law No. 6360, Urban Management, Metropolitan City, Provincial Administration

GİRİŞ

Yerel yönetimler en genel anlamıyla, belirli bir coğrafi alanda (kent, köy, il vb.) yaşayan halkın bireylerine, bir arada yaşamaları dolaylı meydana gelen ihtiyaçlarını karşılamak için kurulan ve halkın kendi eliyle seçtiği organlarca yönetilen kendi bütçesi ve insan kaynakları olan, merkez yönetimi ile ilişkilerinde idari özerklikten yararlanan kamu tüzel kişilikleri olarak ifade edilebilir (Ökmen ve Parlak 2008).

Yerel ekonominin ulusal ekonomiye katkısı ve lokomotif güç oluşturması, yerelde gelişen ve başarılı olan uygulamaların ulusal düzeye taşınabilirliği, yerel demokrasinin ülke demokrasinin yapı taşlarını oluşturması, halkın yönetime daha etkin katılımı ile siyasal bilincin yükselmesi, yerel yönetimlere ve dolayısıyla kentlerin örgütsel ve yönetsel özelliklerine yeni anlam ve değerler kazandırmış; yerel yönetimlerin önem kazanmasına yol açmıştır.

Kentlerin zamanla gerek fizik-mekân gerekse sosyo-ekonomik olarak değişimi ve dönüşümü, artan nüfus ile birlikte gelişmesi kentlerin en iyi şekilde nasıl yönetileceği konusunun da tartışılmasına neden olmuştur. Bir çok dönemde kentlerin yönetimi konusunda yeni arayışlar ortaya çıkmış; model ve kuramlar geliştirilmiştir. Bunların sonucu olarak; kent yönetimi alanında farklı yaklaşımların benimsenmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Mevcut yönetim sistemlerinin geliştirilmesi ihtiyacı ile birlikte, yerel yönetim reformları da bir gereklilik olarak gündeme gelmiştir.

Gelişen tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'de de farklı dönemlerde farklı reformlar geliştirilmiştir. Türkiye'de yerel yönetimler, tüm dönemlerde merkezi siyasi erkin ilgi odağında olmuştur. Yerel seçim sonuçlarının etkisinin yerelde kalmayıp hükümet üzerinde de etkili ve belirleyici olması, yerel ihtiyaçların çeşitlenmesi, hizmet sunumunda etkinlik, aşırı merkezîyetçi yapının olumsuz etkileri, karşılaşılan bürokratik sorunlar gibi etkenler kentler üzerinde belirlenen politikaların dinamik ve canlı olmasını sağlamış, oluşturulan politikalar her daim gündemde önemli yer tutmuştur.

2000'li yıllar, Türkiye'de kamu yönetimi alanında "idari yapıda reform" tartışmalarının başladığı yıllardır. Bu çalışmanın içeriğinde, özellikle 2000'li yıllardan itibaren gerçekleştirilen yerel yönetim reformları yasal ve yönetsel özellikler ön plana çıkarılarak ele alınacaktır. Çalışmanın sınırlandırılması gerekliliği nedeniyle mali açıdan yapılan reformlar kapsam dışında tutularak; ölçek konusuna getirilen yeni yaklaşımlar, Avrupa

Birliği'ne uyum sürecinde gerçekleştirilen reformlar ve son olarak 6360 Sayılı Yasa çerçevesinde büyükşehirler için getirilen yeni yönetim sistemi ortaya konulmuştur.

ÖLÇEK REFORMLARI

Tarih boyunca kentlerin etkin ve iyi bir şekilde yönetimi için en uygun (optimum) ölçeğin ne olması gerektiği tartışılmaktadır. Aristo, ünlü risalesi "Siyaset"te ölçeğin yönetişim kalitesine olan etkisini tartışmaktadır. Aristo, yaşanabilir bir kentin kentlilerin ihtiyaç duydukları ve talep ettikleri hizmetleri karşılayacak büyüklükte kendine yeten, özerk bir birim olması gerektiğini söylemektedir. Diğer yandan, bu kent kentlilerin toplumsal yaşamın yönetimine aktif olarak katılmalarına imkân verecek ölçüde de küçük olmalıdır (Mouritzen vd. 2009:1).

Plato ise, "Cumhuriyet ve Kanun" adlı eserinde bir kentin tüm önemli fonksiyonlarının gerçekleşmesi için yeterli büyüklükte, aynı zamanda kentin bütünlüğünün korunması için de uygun küçüklükte olması gerektiğini savunmaktadır (Swianiewicz 2002:6). II. Dünya savaşıdan itibaren en uygun yönetim ölçeği birçok ülkenin reform ajandasında yer bulmuştur. Her ülke ve her birim için optimal büyüklüğü belirleyecek tek bir yanıt bulmak mümkün olmamakla birlikte bu konuda belirleyici olan ana değişkenler de bulunmaktadır (Güven 1976:41):

1. Yerel ve bölgesel yönetim birimlerine verilen hizmetlerin sayısı, [1] [SEP]
2. Ülkenin ya da bölgenin kentleşme ve ekonomik kalkınma düzeyi, [1] [SEP]
3. Ele alınan bölgenin ya da kentin coğrafi özellikleri, [1] [SEP]

A.F. Leemans ise, optimum ölçeği belirleyecek özellikleri ise şu şekilde sıralar:

1. Siyasal ve toplumsal katılım, [1] [SEP]
2. Yerel hizmetlerde kavrama alanları (Catchment Area), [1] [SEP]
3. Yerel yönetimlerin mali durumları ve personel sayıları. [1] [SEP]

Kamusal gücün merkezi yönetimle, bölgesel ve yerel yönetimler arasındaki paylaşım özellikleri.

Leemans'a göre etkin bir katılım, en iyi biçimde küçük ölçekli yönetim birimleri yoluyla gerçekleştirilebilir ve yerel yönetim birimlerinde optimal hizmet alanlarının belirlenmesinde, bu hizmetlerin kavrama alanlarının (catchment area) da dikkate alınması gerekir. Yine de çok amaçlı bir yerel yönetim biriminde yönetsel olarak optimum ölçeğin belirlenmesi zordur (Güven 1976:41).

Birçok ülke, çözüm olarak yerel yönetim birimlerinde nüfus büyüklüklerini yeniden tanımlama yoluna gitmiştir. Optimal ölçeğin belirlenmesinde genellikle iki kriter göz önüne alınır: nüfus ve yüzölçümü. Nüfus, en çok tercih edileni ve en güçlü olanıdır. Diğer yandan, altyapı çalışmaları, su ve kanalizasyon hizmetleri vb. konular gündeme geldiğinde yüzölçümü kriteri de önem kazanmaktadır. Birçok yerde salt nüfus kriterinden ziyade nüfus yoğunluğu ölçeğin belirlenmesi için kullanılmaktadır (Ivanov vd. 2002:8; Kling vd. 2002:8).

Türkiye'deki belediyelerin küçük ölçekli olduğu, buna bağlı olarak geçmişte bazı sorunların yaşandığı, dolayısıyla belediye kurulmasında yeni ölçütler geliştirilmesi

ve özellikle kuruluşa temel oluşturan nüfus eşliğinin yükseltilmesi gerektiği gündeme getirilmiştir (Topal 2011: 367-380). Bu konuya yönelik yapılan ilk girişim 2003 tarihinde 5019 Sayılı “Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameyi Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun” olarak kabul edilmektedir. Yasa, büyükşehir yetki alanlarını genişletmekte ve merkez- ilçe bağlamında belediyelerin birleştirilmesine yönelik değişiklikler öngörmektedir. Yasa ile kentlerin nüfusu dikkate alınarak büyükşehirler sınırını valilik binası merkeze alarak genişletme yoluna gidilmiştir (Çınar vd. 2009: 55-57). Ancak, Kanun dönemin Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer tarafından meclise geri gönderilmiştir. Cumhurbaşkanı, yasayı geri gönderme gerekçesinde Anayasanın 67. maddesine göre “Seçim kanunlarında yapılan değişiklikler, yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde yapılacak seçimlerde uygulanmaz” hükmünce uygun bulunmadığı belirtmiştir (TCCB 2003).

Bu tarihten sonra reform çalışmalarına 2004 yılında 5227 Sayılı “Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında” Kanun¹ ve 5216 Sayılı “Büyükşehir Belediye Kanunu” ile devam edilmiştir. 5216 Sayılı Kanun, büyükşehirlerin sınırlarının belirlenmesine yönelik farklı düzenlemeler getirilmiştir. 5216 Sayılı Kanun ile gelen temel değişim il mülki sınırları içindeki belde belediyelerinin büyükşehir belediye sınırları içine alınmasıdır. Ayrıca, büyükşehirlerin coğrafi sınırları, genişletici biçimde yeniden tanımlanmıştır (Arıkboğa 2009: 737–754).

Bu düzenlemeye neden olarak;

1. Metropoliten alanlarda karşılaşılan birden fazla yerel yönetim birimlerinin hizmetlerin ekonomik ve etkin bir şekilde yürütülmesini güçleştirmesi,
2. Metropoliten kentin çeşitli bölgelerinde kentsel hizmetlerin niteliği ve kalitesi açısından dengesizliklerin ortaya çıkması ve etkinliğinin hizmetten sorumlu yerel yönetimlerin kaynakları ile sınırlı kalması,
3. Üst ölçekli nitelik taşıyan planlama, ulaşım, güvenlik, sağlık gibi hizmetlerin değişik yerel yönetimler arasında paylaşılmasının ve eşgüdüm yokluğunun önemli derecede kaynak israfına sebep olması gösterilmektedir (Özdemir ve Meşhur 2011:174).

Sonuç olarak büyükşehir sistemi içinde, alt kademede yer alan belediye sayısı 88’den 384’e yükselmiştir.

Bu uygulama, yarıçap düzenlenmesi adıyla da anılmaktadır. Ayrıca; Kanunla “toplam nüfusu 750.000’den fazla olan il belediyeleri, fiziki yerleşim durumları ve ekonomik gelişmişlik düzeyleri dikkate alınarak, kanunla büyükşehir belediyesine dönüştürülür” hükmü getirilmiştir. Bu hüküm ile büyükşehir belediyesi kurulabilmesi için 750.000 asgari nüfus kriteri ve bazı ön koşullar getirilmiş ve siyasi nedenlerle büyükşehir belediyesi kurulması zorlaştırılmıştır (büyükşehir olmak, 2004 yılına kadar siyasi iradenin insiyatifindeydi).

¹ İlgili Kanun ile ilgili ayrıntılı bilgi “Avrupa Birliği Uyum Süreci Reformları” başlığı altında verilecektir.

Sınır genişletme düzenlemesi şu şekilde gerçekleşmiştir: Yasa yürürlüğe girdiği tarihte; büyükşehir belediye sınırları, İstanbul ve Kocaeli ilinde il mülki sınırıdır. Diğer büyükşehir belediyelerinde, mevcut valilik binası merkez kabul edilmek ve il mülki sınırları içinde kalmak şartıyla, nüfusu 1.000.000'a kadar olan büyükşehirlerde yarıçapı 20 km; nüfusu 1.000.000'dan 2.000.000'a kadar olan büyükşehirlerde yarıçapı 30 km ve nüfusu 2.000.000'dan fazla olan büyükşehirlerde yarıçapı 50 km olan dairenin sınırı büyükşehir belediye sınırını oluşturmuştur.

Büyükşehir belediye (BŞB) sınırlarıyla ilgili bir başka düzenleme 2005 yılında 5390 Sayılı "Büyükşehir Belediyesi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile olmuştur. Yasa, 5216 Sayılı Kanun'a atıfta bulunarak büyükşehir belediyelerinin sınırlarının belirlenmesine ilişkin esneklik getirmiştir. 5216 Sayılı Kanun ile Büyükşehir belediye sınırları içine giren belediye ve köyler için sınır tespiti ve değişikliği için 2 yıllık ek süre getirilmiştir. Büyükşehir belediyelerine katılma hakkının yanı sıra büyükşehir belediyelerinden ayrılma hakkı da ilgili belediye ve köylere tanıdığıdır (Resmi Gazete 02.07.2005).

Ölçek arayışlarına yeni bir boyut getirilmesi 2005 yılında kabul edilen 5393 Sayılı Belediye Kanunu ile olmuştur. İlgili kanun, belediye kurulabilmesi için nüfus kriterini değiştirmiş; yerleşim birimlerinde belediye kurulabilmesi için nüfus kriteri 5.000 olarak belirlenmiştir. Belediyelerde birleşme ve katılma uygulamaları da 5393 Sayılı Kanun sonrası gerçekleştirilmiştir.

2008 yılında kabul edilen 5747 Sayılı "Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması Ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" ile ölçek genişletmeleri devam etmiştir. Bu kapsamda iki temel düzenleme yapılmıştır: Bunlardan ilki büyükşehirlerdeki ilk kademe belediyelerinin kaldırılması; diğeri ise 862 belde belediyesinin tüzel kişiliğinin kaldırılarak köye dönüştürülmesidir (Canpolat 2010:95).

Optimal ölçek arayışları 5747 Sayılı Yasa ile devam etmiştir. 5747 Sayılı Yasa, belde belediyeleri için bir nevi ölçek reformu olarak kabul edilmektedir. 5216 Sayılı Yasa ile getirilen büyükşehir belediye reformunun tamamlayıcısı ve yerel yönetimler için bütünleştirici reform basamaklarının devamı niteliğinde görülmektedir (Çınar vd. 2009:119).

AVRUPA BİRLİĞİ UYUM SÜRECİ REFORMLARI

Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği uyum sürecinde yerel yönetimlerle ilgili bir dizi reform çalışmaları başlatılmıştır. 2003 yılında Başbakanlık tarafından "Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma: Değişimin Yönetimi için Yönetimde Değişim" adlı rapor hazırlanmıştır. Raporda "küreselleşme ve bilgi toplumu ile rekabetin arttığı, bireyin ve toplumun ön plana çıktığı 21. yy. yönetim anlayışına ve vizyonuna dayalı olarak, ülkemizin kamu yönetiminde ivedi olarak karşılanması gereken yeniden yapılanma ihtiyacının genel çerçevesini belirlemek üzere hazırlandığı" ifade edilmektedir.

Yerel yönetimlerin merkezi vesayet altında ve yetersiz yerel kaynaklar ile görev yaptığı belirtilerek etkili ve verimli bir şekilde hizmet sunmak esasını ön plana çıkan raporda, Avrupa Birliği'ne tam üyelik hedefi doğrultusunda yönetim yapısını topluluk standartlarına kavuşturma çabası önemsenmektedir. "Yerel Yönetimlerde Yeniden Yapılanma" başlığı altında, yerel ihtiyaçların yerel düzeyde karşılanması ilkesinden

hareketle kaynakların yerinde ve daha etkin kullanılması, iller arası gelişmişlik farklılıkların azaltılması ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesini sağlamak amacıyla İstatistiki Bölge Düzeyleri'nin (NUTS) dikkate alınması önerilmektedir. Ayrıca; yerel yönetimlerin, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartına uygun olarak yeniden yapılanması gibi bir çok konuya da değinilmektedir (Dinçer ve Yılmaz 2003: 149).

Bu rapor sonrası 5227 Sayılı "Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında" Kanun 15.07.2004 tarihinde TBMM'de kabul edilmiştir. Merkezi idare ile yerel yönetimler arasındaki görev, yetki ve sorumlulukları yeniden belirleyen kanunun amacı "*katılımcı, saydam, hesap verebilir, insan hak ve özgürlüklerini esas alan bir kamu yönetiminin oluşturulması; ... merkezî idare ile mahallî idarelerin görev, yetki ve sorumluluklarının çağdaş kamu yönetimi ilke ve uygulamaları çerçevesinde belirlenmesi...*" olarak belirtilmiştir. Bu kanun ile merkezi yönetime verilen rol hizmetlerin görülmesinden ziyade, daha çok yerel hizmetlerin hukuka, ulusal politika ve standartlara uygunluğunun denetlenmesidir (Urhan 2008: 89).

Ne var ki, söz konusu düzenleme, dönemin Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer tarafından "hukukun genel ilkelerine, Anayasal kurallara ve kamu yararına uymadığı" genel gerekçesiyle bir kez daha görüşülmek üzere meclise geri gönderilmiştir (Emini 2009).

1982 Anayasası'nın 127. maddesinde "*merkezi idare, mahalli idareler üzerinde, mahalli hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahalli ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla, kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idari vesayet yetkisine sahiptir*" şeklinde yer alan idari vesayet yetkisi, yerel yönetimlerin merkezi yönetim ile olan ilişkilerinde belirleyici olmakta ve yerel yönetimlerin idari özerkliklerinin güçlendirilmesi bağlamında çeşitli şekillerde gündeme gelmektedir.

Yerel yönetim reformları çerçevesinde idari vesayet azaltılması yönünde de bir dizi düzenlemeler yapılmıştır. Bu kapsamda 2004 yılında kabul edilen 5216 Sayılı Kanun'da bütçe de dahil olmak üzere, büyükşehir belediyesi işlemlerinin vali tarafından onaylanması uygulamasına son verilmiştir. Kanunda, valinin, büyükşehir belediyesi karar organlarının işlemleri üzerindeki denetim yetkisi hukukilik denetimi ile sınırlandırılmakta; büyükşehir belediyelerinin seçimle gelen karar ve yürütme organlarının görevlerine ancak yargı kararıyla son verileceğini hükme bağlamaktadır (Sezer ve Torlak 2005: 515- 531). Ayrıca, yazışmaların mülki idare amirleri aracılığıyla değil, doğrudan belediyeler tarafından yürütülmesini de öngörülmüştür. Böylelikle, büyükşehir belediyeleri üzerindeki idari vesayet hafifletilmesi amacıyla önemli bir adım atılmıştır.

Avrupa Birliği tarafından 2001 yılında hazırlanan Avrupa Yönetişim Beyaz Kitabı (European Governance White Paper), yerindenlik ilkesinin desteklenmesi ve yönetime bir çerçeve yaklaşım getirmek amacıyla yayınlanmıştır. Beyaz Kitap aracılığı ile yönetişimin yedi temel unsuru olarak katılımcılık, şeffaflık, hesap verebilirlik, etkinlik, uyum ve bunların gerektirdiği orantılılık ve yerindenlik kabul edilmiş ve yerinden yönetim kuruluşlarının güçlendirilmesi önerilmiştir (EUR Lex 2001).

Türkiye'de de merkezi ve yerel yönetimlerde yönetişim ilkeleri ile demokratileşmeyi güçlendiren yeni yaklaşımlar benimsenmeye başlamış ve bu yönde

düzenlemeler yapılmıştır. Özellikle 2000’li yıllar sonrasında Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ve Avrupa Kentsel Şartı gibi metinlerde yer alan ilkelerle uyumlu politikalar geliştirilmiştir.

İdari özerkliğin güçlendirilmesi perspektifinde idari vesayeti kısmen esneten hükümler gerek 5393 Sayılı Belediye Kanunu gerekse 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu’nda yerini almıştır. 5393 sayılı Kanunu ile mülki idare amirinin idari yargıya başvuru süresi olan 10 günlük süreyi kaldırılmıştır. Ayrıca, belediye meclis kararlarının onay için mülki idare amirine gönderilmesi hükmü de kaldırılmıştır (Tortop v.d. 2006:161).

2005 yılında kabul edilen 5393 sayılı Belediye Kanunu 3. maddesinde, belediye “idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi” olarak tanımlanmaktadır. Yine aynı kanunda yönetim ilkeleri çerçevesinde meclisin çalışma dönemi, süresi ve toplantı yerlerine ilişkin değişiklikler de yapılmıştır. Madde 21’de “Gündem” başlığı altında getirilen “*belediye meclis gündeminin, belediye başkanı tarafından belirlenmesi ve meclis üyelerine en az üç gün önceden bildirilmesi ve halka da çeşitli yollarla duyurulması*” hükmü ile meclis üyelerinin ve halkın görüşmelere hazırlıklı olarak katılmalarına ve belediye meclis üyelerinin de gündemin belirlenmesi konusunda söz sahibi olmalarına imkan sağlanarak katılımcı bir yöntem öngörülmektedir.

5393 Sayılı Kanun ile getirilen bir diğer temel yenilik katılımcılığın desteklenmesi yönünde karar alma sürecine meslek odaları, sendikalar, üniversiteler ve STK temsilcilerinin katılıma olanak sağlayan Kent Konseylerinin kurulmasıdır. Kent konseyleri, kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi, kent hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmek üzere kurulacak ve alınan kararlar, belediye meclisinin ilk toplantısında gündeme alınarak değerlendirilecektir.

2005 yılında çıkarılan bir başka yasa il özel idarelerine yönelik olmuştur. 5302 Sayılı İl Özel İdareleri Kanunu, yerindenlik ilkesi gereğince merkezden yerele yetki ve kaynak devri öngörmektedir. İl özel idarelerinin görev ve yetkileri, organları, teşkilatı, personel yönetimi, mali yapısı ve borçlanması, çalışma yöntemleri ve süreçleri, diğer kurumlarla olan ilişkileri, hesap verebilirliği halkın yönetime katılması yeniden düzenlenmektedir. Kanunun temel amacı, yerinden yönetim ilkesinin güçlendirilmesi, yerel sorunların yerindenlik ilkesi çerçevesinde çözülmesi, katılımcı ve hesap verebilir bir yönetimin oluşturulması ve kaynakların etkin kullanılmasının sağlanmasıdır (Eryılmaz 2011:156).

5302 sayılı Kanun ile karar organı olarak belirlenen il genel meclislerindeki en önemli değişiklik meclisin kendi üyeleri arasından seçeceği bir başkanın meclis başkanı olmasıdır. Önceki sistemde, il genel meclisine vali başkanlık etmekteydi. Meclisin toplantı düzeneği de değiştirilmiştir. Önceki düzenlemede yılda iki kez toplanan meclis (Mayıs ve Kasım) yeni düzenlemeye göre tatil olarak belirlenen bir ay dışında

meclis her ay toplanacaktır. Yasayla getirilen bir başka yenilik de ihtisas komisyonlarının oluşturulmasıdır.² Buna göre, il genel meclisleri eğitim, kültür ve sosyal hizmetler, imar ve bayındırlık, çevre ve sağlık ile bütçe komisyonlarını kurmak zorundadırlar. İhtiyaç halinde başka komisyonlar da kurulabilmektedir (İzci ve Turan 2013: 127 – 128). İhtisas komisyonları, gerekli görülen hallerde rapor konuları ile ilgili uzman görüşüne de başvurabilmektedirler. Gündemdeki konularla ilgili olmak üzere; kurum temsilcileri, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversitelerin ilgili bölümlerinin, sendikalar (oda üst kuruluşu bulunan yerlerde üst kuruluşun, sendika konfederasyonunun bulunduğu yerde konfederasyonun) ve uzmanlaşmış sivil toplum örgütlerinin temsilcileri ile davet edilen uzman kişiler, oy hakkı olmaksızın ihtisas komisyonu toplantılarına katılabilir ve görüş bildirebilir. İhtisas komisyonlarının görev alanına giren işler bu komisyonlarda görüşüldükten sonra meclise sevk edilerek karara bağlanır.

Belediye ve il özel yönetimleri üzerindeki en önemli değişiklikler belirli aşamalarla düzenlenmiştir. Uygulamaya konulan reformlar, Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde etkili ve önemli olarak görülmekle beraber reformlarla esas olarak yerel yönetimlerin görev ve yetki alanları yönetim ilkeleri doğrultusunda yeniden belirlenmiş ve yerel özerklik ve yerel demokrasi ilkelerinin bir gereği olarak da seçilmiş temsilciler etkin ve güçlü bir konuma getirilmiştir.

BÜYÜKŞEHİRLER İÇİN YENİ YÖNETİM SİSTEMİ

Dünya'daki gelişmelere paralel bir şekilde, Türkiye'de de kent yönetim paradigması değişmektedir. Yönetişim ilkelerinden etkinlik, verimlilik, hesap verebilirlik, katılımcılık, şeffaflık ve yerindenlik yaklaşımı kamu yönetimi reformlarının oluşturulmasında temel ilke ve değerlerden kabul edilmiştir (Bingöl v.d. 2013).

Türkiye'de dünya ile paralel olarak büyükşehir belediye yönetim modeli, hızlı ve dinamik bir seyir ve dönüşüm gerçekleştirmiş; zaman içerisinde bu değişime uyum sağlayabilecek yasal düzenlemelere ihtiyaç duyulmuştur. Bu bağlamda yapılan çalışmalar neticesinde 12 Kasım 2012'de 6360 Sayılı Yasa kabul edilmiştir.

6360 Sayılı Yasa, büyükşehirler için yeni bir yönetim yapılanması getirirken Türkiye'de yerel yönetim modelini de değiştirmiştir. Büyükşehirlerin sayısı artırılmış, yönetim alanları il mülki sınırına kadar genişletilmiştir. Bu illerde il özel idareleri kaldırılmıştır.

6360 Sayılı Yasa'nın yürürlüğe girmesinden önce Türkiye nüfusunun %83'ü kentsel sınırlarda, %17'si ise kırsal alanda yaşamaktaydı. Belediye sınırları içerisinde yaşayanların %55'i büyükşehir belediyesi, %45'i diğer belediye sınırları içerisinde bulunmaktaydı. 6360 Sayılı Yasa ile Türkiye'nin %78'i büyükşehir belediye sınırları içinde yaşamaya başlamıştır (Ökmen ve Arslan 2014:90).

6360 Sayılı Kanun'la, büyükşehir belediye sayısı 16'dan 30'a çıkartılmış, büyükşehirlerde belediye sınırları il mülki sınırlarına genişletilerek büyükşehirlerde tüm belde belediyeleri, diğer illerde ise nüfusu 2000'in altında olan belde belediyelerinin tüzel kişilikleri sona erdirilmiştir. Yapılan bu düzenlemeyle belediyelerin idari, mali ve

² Aynı düzenleme 5393 Sayılı Kanun ile Belediye Meclisleri için de getirilmiştir.

teknik açıdan güçlendirilmesi amaçlanmıştır (MİGM, 2013).

Türkiye yerel yönetim sisteminde 1984 yılında 3030 Sayılı Yasa ile büyük kentler “büyükşehir” olarak tanımlanmış ve ülkenin yönetim sisteminde diğer kentlerden farklı değerlendirilmiştir (Tekel 2002: 44). Bu zamandan sonra “büyükşehir” kentin büyüklüğü değil; özel bir yönetim sistemini –idari sistemi- anlatan bir terim olmuştur. Kentlerin büyümesi beraberinde yeni sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. 6360 Sayılı Yasa, yeni bir yönetim yapılandırması sunarken büyükşehirlerle ilgili birçok soruna da çözüm üretmeyi hedeflemektedir (Çelikyay 2014:11).

6360 Sayılı Yasanın gerekçesinde, il sınırında hizmet üretecek büyükşehir belediye modelinin aşağıda belirtilen olumlu gelişmeleri ortaya çıkarması beklenmektedir (6360 Sayılı Yasa Genel Gerekçe):

1. Geniş ölçekte hizmet üreten yerel yönetim birimleri gelişmiş teknolojilerle donatılabilecektir.

2. Geniş ölçekte hizmet üretecek bu yönetimlerde nitelikli teknik personel istihdam edilebilecek, ayrıca iş gücü uzmanlaşacağından verimlilik artışı sağlanacaktır.

3. Geniş ölçekli yerel birimlerden oluşan yerel yönetim sistemi, merkezden gönderilecek kaynakların etkin kullanımını sağlayacaktır.

4. İl sınırları içinde bütünleştirilmiş yerel yönetim birimleri arasında kaynakların kullanımında etkinlik sağlanacaktır.

5. Sahip olunacak imkânlar açısından daha adil bir yapı ortaya çıkabilecektir. [1] [2] [3] [4] [5] [6] [7] [8] [9] [10] [11] [12] [13] [14] [15] [16] [17] [18] [19] [20] [21] [22] [23] [24] [25] [26] [27] [28] [29] [30] [31] [32] [33] [34] [35] [36] [37] [38] [39] [40] [41] [42] [43] [44] [45] [46] [47] [48] [49] [50] [51] [52] [53] [54] [55] [56] [57] [58] [59] [60] [61] [62] [63] [64] [65] [66] [67] [68] [69] [70] [71] [72] [73] [74] [75] [76] [77] [78] [79] [80] [81] [82] [83] [84] [85] [86] [87] [88] [89] [90] [91] [92] [93] [94] [95] [96] [97] [98] [99] [100]

6. Düzenleyici üst imar planları çerçevesinde il çapında uyumlu imar uygulamaları gerçekleştirilebilecektir.

7. Ayrıca, imar, planlama, ulaşım, itfaiye gibi geniş çerçevede eşgüdüm ve bütünlük içerisinde yürütülmesi gereken mahalli müşterek nitelikteki kamu hizmetlerinin sunumunda etkinlik sağlanabileceği belirtilmektedir.

Yukarıda sıralanan gerekçeler, 6360 Sayılı yasa öncesi genel olarak kentlerin yönetiminde görülen birtakım aksaklıklar sonucu tespit edilmişlerdir. Yasanın uygulama sonrası ortaya çıkacağı düşünülen olumlu gelişmelerin ise gerçekleşme durumu veya beklentilerin dışında farklı koşulların ortaya çıkıp çıkmayacağı yasanın uygulama sürecinde netleşebilecektir. Yapılan bu düzenlemeyle belediyelerin idari, mali ve teknik açıdan güçlendirilmesi amaçlanmıştır.

2000’li yıllarda uygulanmaya başlanan reform çalışmalarının devamı olarak kabul edilen Yasa, yeni bir yönetim yapılandırması sunarken büyükşehirlerle ilgili birçok soruna da çözüm üretmeyi hedeflemektedir (Çelikyay 2014). Yasa ile ölçek reformu daha geniş kapsamlı olarak devam ettirilmiştir. Yasanın getirdiği temel değişiklikler şu şekildedir:

1. Toplam nüfusu 750.000 ve üzeri olan illerin il belediyeleri, yeni yasa ile büyükşehir belediyelerine dönüştürülmüştür;
2. 14 ilde yeni büyükşehir belediyesi kurulmuştur. Toplam büyükşehir sayısı 30 olmuştur;

3. Bütün büyükşehir belediye sınırları il mülki sınırı olmuştur;
4. 30 ilde il özel idarelerinin tüzel kişiliği kaldırılmıştır;
5. Yeni ilçeler kurulmuştur;
6. Büyükşehirlerdeki bütün ilçe belediyelerinin sınırı ilçe mülki sınırı olmuştur;
7. Belde belediyeleri mahalleleriyle birlikte bağlı buldukları ilçenin belediyesine katılmıştır;
8. Bu illerdeki bütün köy yönetimleri kaldırılmış ve bunlar mahalle yapılmıştır;
9. Büyükşehirlere bağlı ilçelerin idari bağıllık durumları da değişmiştir;
10. Belediye sınırları içinde nüfusu 500'ün altında yeni mahalle kurulamayacaktır;
11. Büyükşehir belediyeleri dışındaki illerde nüfusu 2.000'den az olan belde belediyeleri köye dönüştürülmüştür;
12. Büyükşehir belediyeleri ve ilçe belediyelerinin görev ve yetki bölüşümünde kısmi değişiklik yapılmıştır;
13. Mülki idareye bağlı olarak 30 ilde, Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı (YİKOB) kurulmuştur;
14. Genel Bütçe Vergi Gelirleri (GBVG) payları yeniden düzenlenmiştir;
15. İl özel idarelerinin işleri, ilgisine göre bakanlık ve bağlı kuruluşlarının taşra teşkilâtlarına devredilmektedir (Aksu 2012:3).

İktidarda olan Adalet ve Kalkınma Partisi, büyükşehir belediyesi hizmet sınırlarının il mülki sınırlarına kadar genişletilmesiyle yönetim, planlama ve koordinasyon açısından en geniş ölçekte hizmet üretebilecek güçlü bir yapının hedeflendiğini belirtmektedir. Büyükşehir alanında sunulan hizmetlerin tek merkezden yürütülmesiyle ortaya çıkan ölçek ekonomileri sayesinde hizmetlerde etkinlik, koordinasyon ve kalitenin artacağı, daha az kaynakla daha çok ve daha kaliteli hizmet sunulabileceği düşünülmektedir (www.akparti.org.tr).

6360 Sayılı Yasa'nın yürürlüğe girmesi ile mahalli idare birlikleri de tasfiye edilmektedir. Mahalli idare birlikleri, ilk mahalli idareler genel seçiminden önce tüzüklerindeki hükümlere göre tasfiye olunacaktır, tüzüklerinde hüküm bulunmayan hallerde bu Kanunun devir, tasfiye ve paylaştırmaya ilişkin hükümleri uygulanacaktır (İzci ve Turan 2013: 117 – 152).

6360 Sayılı Yasa ile gelen bir diğer temel yenilik 30 büyükşehir belediyesinde il özel idarelerinin kaldırılarak Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlıklarının (YİKOB) kurulmasıdır. Bu birim, merkezi hükümetin bir takım yatırımlarını yerelde izlemek üzere oluşturulmaktadır. Yasa tasarısının görüşülme sürecinde TBMM İçişleri Komisyonu tarafından düzenlenen raporda, yatırım izleme ve koordinasyon başkanlıklarının kurulma amacının "genel idarenin taşrada yapacağı, ilgili bakanlık tarafından onaylanan yatırımların uygulama alanı bulmasına hizmet etmesinin ve vatandaş ihtiyaçlarına

cevap verilebilirliğinin ve bu merkezlerde yapılan harcamaların şeffaflığının artırılmasının amaçlandığı” belirtilmektedir (TBMM 2012).

Tüzel kişiliği olmadan kurulan YİKOB’lar; 1 Eylül 2016 tarihinde yayınlanan Kanun Hükmünde Kararname (KHK 674) ile kamu tüzel kişiliğine haiz ve özel bütçeli kuruluş haline dönüşmüştür. Söz konusu KHK, 6758 Sayılı Kanun olarak kabul edilmiştir. Bu yasal düzenlemeye göre başkanlığın gelirleri şunlardır:

1. İçişleri Bakanlığı bütçesinden yapılacak hazine yardımları.
2. Kamu kurum ve kuruluşlarının yatırım ve hizmetleri için aktardıkları tutarlar.
3. Bağış ve yardımlar.
4. Diğer gelirler

Son düzenlemelerle tüzel kişiliğe ve bütçeye kavuşan YİKOB’lar mülki idarenin yerel düzeyde daha rahat hareket edebilmesine ve harcama yapabilmesine imkan verecektir.

Sonuç

2000’li yıllarda ivme kazanan idari yapıda reform tartışmaları, artan bir ivme ile devam etmiş; yukarıda temel özelliklerine değinilen yasaların çıkarılması ile reform süreci devam etmiştir.

Ölçek düzenlemeleri kapsamında belediye kurulmasında nüfus eşiği yükseltilmiş, küçük belediyelerin birleştirilmesiyle ilgili çeşitli düzenlemeler yasalarda kendine yer bulmuştur. 2004 yılında çıkarılan 5216 Sayılı Büyükşehir Yasası ile büyükşehirlerin sınırlarının genişletilmesine ilişkin yeni düzenlemeler getirilmiştir. Nüfus ölçütüne göre yarıçap düzenlenmesi, bu dönemde yapılmıştır. İlk kademe belediyelerinin kaldırılmasını içeren 5747 Sayılı Yasa ise büyükşehirler için geliştirilen reformların tamamlayıcısı ve bütünleştirici politikaların devamı olarak nitelendirilmektedir.

5302 Sayılı Kanun ile il özel idareleri üzerinde yapılan yenilikler, bu kurumları yerinden yönetim ilkesi ile güçlendirmeye ve hizmetlerin yerindenlik ilkesi çerçevesinde yerine getirilmesine yönelik bir çalışmadır.

2012’de kabul edilen 6360 Sayılı Yasa, köklü değişimler içermekte ve sadece büyükşehir modelini değil, Türkiye’deki yerel yönetim modelini de değiştirmektedir. Yasanın gerekçesi olarak; hizmetlerde verimlilik, bütünleştirilmiş yerel yönetim sistemi, nitelikli insan kaynağı, uyumlu imar planları ve hizmetlerin eşgüdümlü sağlanması gibi gerekçeler sıralanmıştır. Büyükşehir belediyesi hizmet sınırlarının il mülki sınırlarına kadar genişletilmesinin yönetim, planlama ve koordinasyon açısından hizmetlerin yerine getirilmesinde güçlü bir yapı oluşturacağı düşünülmüştür. Yine yasa ile iki kademeli kentsel yönetim modeli ile 30 büyükşehirdeki hizmetlerin tümü il ölçeğinde kentsel hizmetlere dönüştürülmüştür. İl bazında dikey koordineli bir yönetim modeli getirilmiştir.

6360 Sayılı yasa ile, büyükşehir olan illerde il özel idareleri kaldırılırken yatırım izleme ve koordinasyon başkanlıkları kurulmuştur. Son düzenleme ile tüzel kişilik de kazandırılan YİKOB’lar, merkezden yapılan yatırımların il genelinde izlenmesi ve koordinasyonunda aktif rol alacaktır.

Bu çalışmada, 2000’li yıllardan itibaren gerçekleştirilen bir dizi reform düzenlemelerinden ölçek konusuna getirilen yenilikler, Avrupa Birliği’ne uyum sürecinde yönetim ilkeleri çerçevesinde yapılan düzenlemeler ve büyükşehir yönetiminin il ölçeğine çekilmesi gibi başlıklara değinilmiştir. Kuşkusuz gerçekleştirilen reformlar bunlarla sınırlı değildir. Çalışmanın kapsamı dışında kalan düzenlemeler olduğu gibi, idari reform çalışmalarının bundan sonraki süreçte de devam edeceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

ADALET VE KALKINMA PARTİSİ, (2012), **Sorularla ve Cevaplarla Yeni Büyükşehir Belediye Yasası**, AK Parti Genel Merkezi Yerel Yönetimler Başkanlığı, Ankara: www.akparti.org.tr (Erişim Tarihi: 05.07.2018).

AKSU, İsmail Faruk, (2012), **On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun**, Türk Akademisi Siyasi Sosyal Stratejik Araştırmalar fı, www.turkakademisi.org.tr. (Erişim Tarihi: 12.06.2018).

ARIKBOĞA, Erbay, (2009), “Ölçek Reformlarının Büyükşehir Belediye Meclislerindeki Temsil Adaletine Olumlu Etkileri. Ulusal Kalkınma ve Yerel Yönetimler”, **4. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildirileri**, Ankara: TODAİE Yayınları, II, 1: 737–754.

BİNGÖL, Yılmaz, YAZICI Ersin ve BÜYÜKAKIN Tahir, (2013), İl **Sınırında Büyükşehir Belediye Modeli Kocaeli Deneyimi**, Kocaeli: Kocaeli Belediyesi Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Dairesi Başkanlığı Yayınları.

CANPOLAT Hasan (2010), Türk Yerel Yönetim Sisteminde Ölçek Reformları ve 5747 Sayılı Kanun- la İlgili Yargı Kararlarının Değerlendirilmesi. **Türk İdare Dergisi**, LXXIX, 467: 93-95.

ÇELİKİYAY, Hicran Hamza, (2014), **Değişen Kent Yönetimi ve 6360 Sayılı Büyükşehir Yasası**, SETA Analiz.

ÇINAR, Tayfun, ÇİNER Can Umut ve ZENGİN Ozan, (2009), **Büyükşehir Yönetimi Bütünleştirme Süreci**. Ankara: TODAİE.

DİNÇER, Ömer ve YILMAZ, Cevdet, (2003), **Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma Değişiminin Yönetimi İçin Yönetimde Değişim**, T.C. Başbakanlık, Ankara: http://www.sp.gov.tr/upload/xSpKutuphane/files/ewRtl+Degisimin_Yonetimi_icin_Yonetimde_Degisim_2003_.pdf (Erişim Tarihi: 10.07.2018).

ERYILMAZ Bilal, (2011), **Kamu Yönetimi**, Ankara: Okutman Yayıncılık.

EMİNİ, Filiz. Tufan, (2009), “Türkiye’de Yerel Yönetimler Reformunun İç ve Dış Dinamikleri”, **Yönetim ve Ekonomi**, XVI, 2: 32-48.

EUR Lex, (2001), **A White Paper**. Brüksel: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2001/com2001_0428en01.pdf.

GÜVEN, Sami, (1976), Değişen Yerel Hizmet Kavramı ve Yerel Yönetimlerde Ölçek Sorunu. **Amme İdaresi Dergisi**. IX, 2.

IVANOV, S., G. Tchavdarova, E. Savov, ve H. Stanev (2002), Does Larger Mean More Effective? Size and the Functioning of Local Governments in Bulgaria, (Ed. P. Swianiewicz), **Consolidation or Fragmentation? The Size of Local Governments in Central and Eastern Europe: Local Government and Public Service Reform Initiative** içinde. Hungary: Open Society Institute. ISBN: 963 9419 45 1.

İZCİ, Ferit ve TURAN Menaf, (2013), "Türkiye'de Büyükşehir Belediyesi Sistemi ve 6360 SayılıYasa ile Büyükşehir Belediyesi Sisteminde Meydana Gelen Değişimler: Van Örneği", **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, XVIII, 1: 117-152.

MAHALLİ İDARELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ MİGM, (2013), **2012 Yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu**, Ankara.

MOURITZEN, Poul Erik, ROSE Lawrence and DENTERS Bas (12-16 Haziran 2009). Size and Local Democracy: A Summary of Findings from Switzerland, Norway, Denmark and the Netherlands. 21th IPSA World Congress, Santiago, Chile.

ÖKMEN, Mustafa ve PARLAK Bekir, (2008), **Kuramdan Uygulamaya Yerel Yönetimler ilkeler Yaklaşımlar ve Mevzuat**. İstanbul: Aktüel Yayınları.

ÖKMEN, Mustafa ve ARSLAN Recep, (2014), Türkiye'de 6360 Sayılı Yasa ile Yeni Kurulan Büyükşehir Belediyeleri: Manisa Büyükşehir Belediyesi Örneği. **Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. 1. Özel Sayı, 88-101.

ÖZDEMİR, Serkan ve MEŞHUR Çağlar, (2011), "5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Yasası'nın Belde Belediyelerinin Planlama Süreçleri Üzerinde Yarattığı Etkiler", **Megaron Journal**, VI, 3:171- 183.

RESMİ GAZETE, (2005), "5390 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun", **Resmi Gazete**, <http://www.resmigazete.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 10.07.2018).

SEZER, Yasin ve S. Evinç TORLAK, (2005), "Belediye ve Büyükşehir Belediyesi Kuruluş Kriterleri", **Hukuk Dergisi**, IX, 4: 515- 531.

TBMM BAŞKANLIĞI (2012), "**İçişleri Komisyonu Raporu**" Yasama Dönemi:24 Yasama Yılı:3 Sıra Sayısı: 338, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss338.pdf> (Erişim Tarihi: 03.08.2018).

TCCB Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, (2003), **5019 Sayılı Kanun**, <https://www.tccb.gov.tr/basin-aciklamalari-ahmet-necdet-sezer/1720/6072/5019-sayili-kanun>

TEKEL, Ayşe, (2002), Metropolitan Planlamanın Önemi ve Gerekliliği. **Çağdaş Yerel Yönetimler**, XI, 11.

TOPAL, Kadir, (2011), "Kırsal Belediyelerde Optimal Büyüklüğü Belirlemeye Yönelik Bir Model Denemesi: Trabzon Örneği", **Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, XXXII, 2: 367-380.

TORTOP, Nuri, AYKAÇ Burhan, YAYMAN Hüseyin ve ÖZER Akif (2006). **Mahalli İdareler**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Dr. Öğr. Üye. Hicran HAMZA ÇELİKAY

URHAN, Vahide Feyza, (2008), "Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Yeniden Yapılandırılması", **Sayıştay Dergisi**, 70:85-102.